

Kozinski pil – od katastrskega mejnika do gravimetrične točke

Column from Kozina – from the cadastral municipality boundary mark to the gravimetric point

Mihaela Triglav Čekada

Nekatere lokacije, kjer danes stojijo geodetska znamenja različnih vrst, imajo zelo dolgo zgodovino. Tako velikokrat ugotovimo, da so vrhovi, na katerih stojijo trigonometrična znamenja ali katastrski mejniki, že nekaj stoletij nazaj označevali mejne točke gospoств (Triglav Čekada, 2023; Triglav Čekada et al., 2022), na nekaterih pa so še v rimskih časih stala gradišča (Triglav Čekada, 2022). Tokrat si bomo pogledali prav poseben primer geodetske točke, imenovane Kozinski pil, ki je izpričana v opisu meje Švarceneškega gospostva že leta 1711 (Rutar, 1895). V dvajsetem stoletju je mejno vlogo katastrske občine izgubila, po drugi svetovni vojni pa je postala gravimetrična točka, kar je še danes.

Slika 1: Podoba Kozinskega pila danes (foto: M. Triglav Čekada).

Kozinski pil se nahaja v starem delu Kozine, nasproti hišne številke Pod Videžem 1. Danes je tu parkirišče, ki je omejeno z zidom, pod katerim teče glavna cesta Trst–Reka (vidna je na desnem robu slike 1). Preden so zgradili novo cesto, je Kozinski pil stal na glavni promeni oziroma v središču starega dela Kozine, takrat na križišču dveh pomembnih cest: Trst–Reka in Kranjske ceste (Šturm,

2013). Danes je sestavljen iz trikotnega podstavka starejšega nastanka, ki ima posamezen krak dolg dva metra. Klesani rob postavka je visok 20 centimetrov. Znotraj trikotnika je betonski kvadrat s presekom $0,5 \times 0,5$ metra, v njem sta napis GT in manjši kovinski čep. To je oznaka za gravimetrično točko (PREG, 2025).

Nekoč

Nekoč naj bi nad trikotnim podstavkom stal steber, visok kot manjši mož, ki so domačini imenovali Kozinski pil (Šturm, 2013). Primorci sicer besedo pil uporabljajo predvsem za verske kamnite križe ali zidane kapelice. Občasno pa to ime lahko opisuje tudi druga obcestna znamenja, na primer kužna znamenja (Premrl, 2016; Premrl in Šepič - Vouk, 2023).

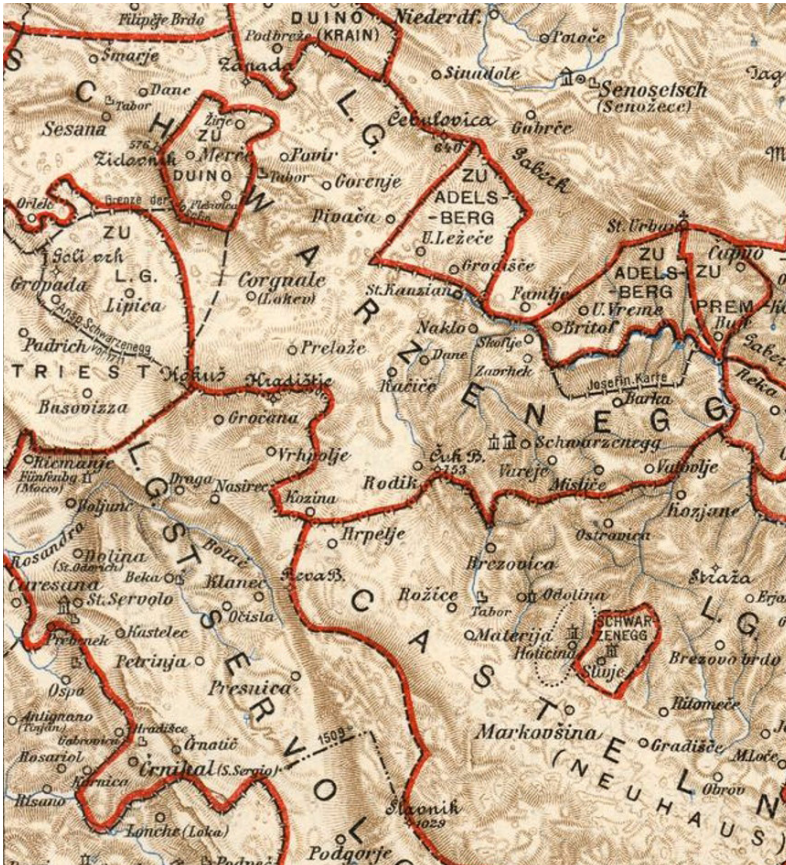
V času, ko je Primorska spadala pod Italijo, to je med obema vojnama, so Italijani obnavljali glavno cesto Trst–Reka, gradili so tudi nove škarpe ob cesti in spotoma podrli pil, domačinom pa rekli, da so ga porabili za škarpo. Nekateri menijo, da bi lahko bili deli pila zasuti pod lipami, ki se jih vidi za Kozinskim pilom na sliki 1. Zgornji del je bil izdelan iz rezanega kamna in je bil trikotne oblike (Šturm, 2013). Ker je razmejeval najprej tri gospostva, kasneje pa še tri katastrske občine, to najverjetneje pomeni, da je imel trikotni presek. Takšen presek imajo tudi drugi starejši tromejniki katastrskih občin, ki so ohranjeni še iz obdobja franciscejske zemljiškokatastrske izmere drugod po Sloveniji.

Slika 2: V levem očitnem delu slike je silhueta še stoječega originalnega Kozinskega pila, posneta pred letom 1929 (vir: arhiv Stojana Šturma).

Sam Kozinski pil je najprej predstavljal tromejo med gospostvi Švarcenek, Sv. Socerb ali tudi Fünfenberg (ki ga različni avtorji prevajajo kot Mokovo ali Robido) in Podgrad oziroma Castelnuovo (slika 3).

O njegovi zelo stari mejni vlogi priča prepis opisa meje Švarceneškega gospodstva, ki se je ohranil iz leta 1711 (Rutar, 1895¹), privzeli smo današnja poimenovanja krajev po Golec (2015): »... Od tam gre [meja] nad vasjo Slope, od tam pa za konfin na Rodik inu Kerslag (Hrpelje) pod vasjo Slope inu naravnost na kozinski pil. Od pila kozinskega gre po cejsti skuzi kozinske grunte gor posredi hriba vrh Polanšček nad Vrhpole ...«

Slika 3: Tromeja treh gospodstev v Kozini leta 1776, kot je izrisana na karti št. 34 v Historičnem atlasu avstrijskih Alpskih dežel (Historischer Atlas der österreichischer Alpenländer, 1929).

Ta meja je v času franciscejske izmere poleg meje zgornjih okrajev predstavljala mejo Goriškega in Reškega okrožja, leta 1825 pa Goriškega in Istrskega okrožja. Seveda pa tudi tromejo treh katastrskih občin: Drage, Rodika in Hrpelj. Danes se Kozinski pil nahaja v katastrski občini Hrpelje. Na sliki 4 so prikazani izseki iz franciscejskih zemljiškokatastrskih načrtov iz leta 1819, na katere so z rdečo barvo dodani popravki reambulancne izmere iz leta 1873. Na katastrskem načrtu katastrske občine Draga, ki ga najdemo med prostodostopnimi podatki Državnega arhiva v Trstu (AST, 2025), je Kozinski pil izrisan kot stebriček s križem na vrhu, ki je poimenovan *Grenz Säule*, kar lahko neposredno prevedemo v mejni steber. Drugi mejni kamni, verjetno manjših dimenzij, ob katerih so izpisani napisi na istem načrtu, so vseskozi označeni le z napisom *Grenz Stein*. Na franciscejskem zemljiškokatastrskem načrtu Hrpelj, ki

¹ Na opis Švarceneške meje smo se sklicevali že v članku Triglav Čekada et al. (2022).

ga najdemo tudi v eZKN (2025), je izpisano le njegovo ime *Cosinsk Pil, U Confino*. Na franciscejskem zemljiškokatastrskem načrtu Rodika je izrisan samo trikotnik, iz česar lahko sklepamo, da je vsaj oblika do danes ohranjenega temelja Kozinskega pila še iz tistega časa.

Ob pregledu arhivskih zemljiškokatastrskih načrtov od franciscejske izmere do danes v eZKN (2025) in AST² (2025) smo ugotovili, da se je meja med katastrskimi občinami Draga, Rodik in Hrpelje spremenila nekje med letoma 1914 in 1927, saj je na slednjih občina Hrpelje podaljšana do vrhov hribov Videž in Poljanšček

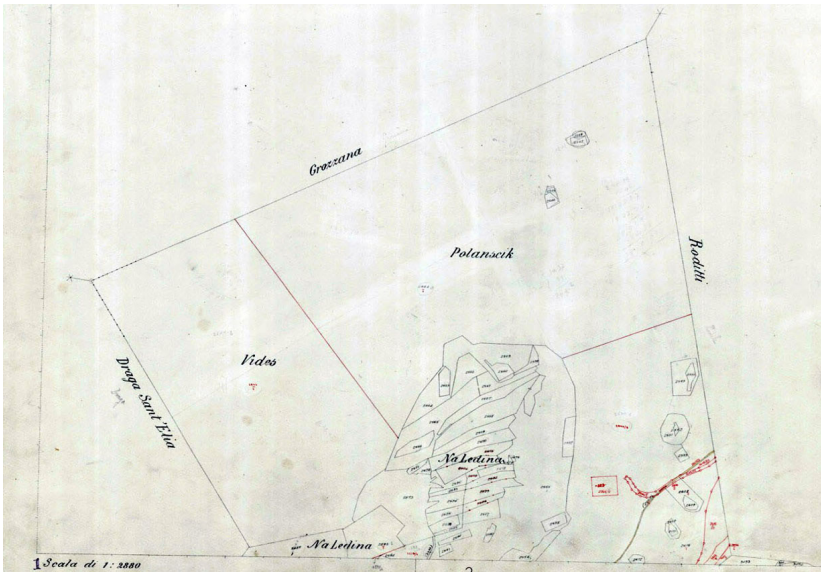

Slika 4: Kozinski pil na katastrskih načrtih franciscejske zemljiškokatastrske izmere, kjer je osnova iz leta 1819, rdeče črte so dodane leta 1873: zgoraj levo katastrska občina Draga (vir: AST³), zgoraj desno Hrpelje (eZKN: 2560_2880_0016.djvu) in spodaj Rodik (eZKN: 2554_2880_0028.djvu).

² Fond: Catastro di Trieste, Mappe del Catastro della Venezia Giulia.

³ Karta 5: <https://a4view.archiviodistatotrieste.it/patrimonio/77250efb-3908-4267-9faa-84260ffdf4b5/661-a-mappe-origionali-colorate-indicate-come-tipologia-a-1819-post-1873>.

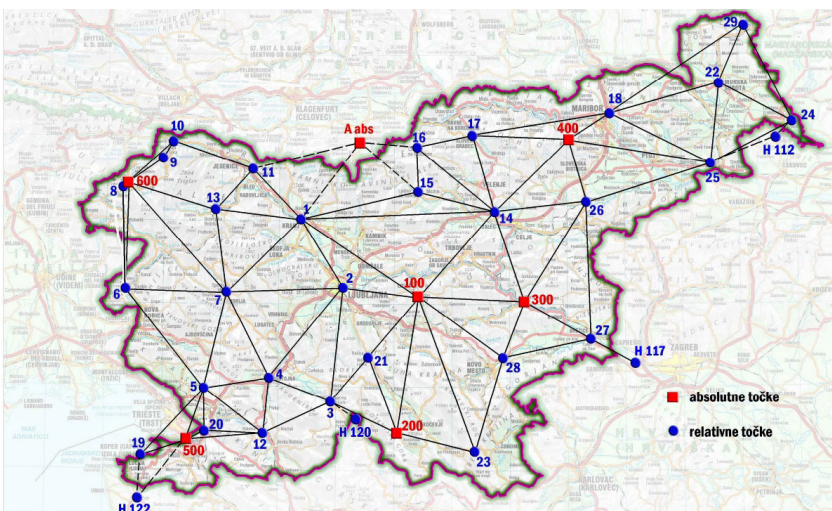
(slika 5). Pred tem je ta del spadal v katastrsko občino Rodik. Katastrski načrti iz leta 1927 so bili v uporabi še v petdesetih letih 20. stoletja, torej so na njih še v času Jugoslavije dorisovali spremembe v zemljiškem katastru. Zato imajo isti načrti v eZKN občasno s svinčnikom dopisano letnico 1954 (na primer na sliki 5 prikazan list 1). Vendar so originalni načrti vsekakor iz italijanskega obdobja, saj imajo na mejah italijansko napisana imena sosednjih katastrskih občin in naslov katastrske občine v zgornjem desnem vogalu. Skenograme originalov, to je osnovnih načrtov, brez kasneje v rdeči barvi dodanih sprememb, najdemo v AST (2025), kjer je vsak list posebej datiran s štampiljko, ki nosi letnico 1927. Kot primer, ki prikazuje identični osnovni načrt, imamo na sliki 5 list 1 katastrske občine Hrpelje, ki ga v eZKN najdemo v datoteki 2560_2880_0016.djvu, v AST (2025) pa skupaj z ostalimi načrti katastrske občine Hrpelje (218: Comune di Erpelle) na spletnem naslovu <https://a4view.archiviodistatotrieste.it/patrimonio/ad7fb553-84c9-45ce-927f-6aa27cfe4f09/218-comune-di-erpelle-sec-xx-prima-meta-sec-xx-prima-meta>. Iz tega lahko sklepamo, da so se meje katastrske občine Hrpelje spremenile pred letom 1927, kar se sklada z ustnim izročilom, da so Kozinski pil podrli pred letom 1929.

Slika 5: Izsek iz načrta 1 katastrske občine Rodik iz leta 1927, rdeče spremembe so iz leta 1954 (vir: eZKN, 2560_2880_001.djvu).

Danes

Danes vkopani betonski stebri v sredini Kozinskega pila predstavlja točko št. 20 gravimetrične mreže I. reda (slika 6). Gravimetrična mreža I. reda je sestavljena iz 29 relativnih gravimetričnih točk, ki so bile nazadnje izmerjene leta 2006. Kozinski pil je eden od 17 gravimetričnih točk, ki so se ohranile še iz Jugoslavije. Na njem so prvič merili težni pospešek leta 1967 (Medved et al., 2009). Ohranjene gravimetrične točke iz Jugoslavije so stabilizirane v vkopanih betonskih stebri preseka 50 × 50 centimetrov in višine 1 meter z vtisnjenima črkama GT, ki sta orientirani proti severu (Koler et al., 2006).

Slika 6: Mreža gravimetričnih točk v Sloveniji: Kozinski pil je relativna gravimetrična točka številka 20 (povzeto po Medved et al., 2009).

Zahvala

Najlepše bi se zahvalila gospodu Stojanu Šturmu, ki v lokalnem okolju skrbi za ohranjanje spomina na Kozinski pil in mi je dovolil uporabo stare fotografije iz svojega arhiva.

Delo je delno nastalo v okviru aplikativnega raziskovalnega projekta L2-50090: Geodetska znamenja kot materialni pričevalci razvoja geodetskih mrež na Slovenskem, ki ga financirata Javna agencija za znanstveno-raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in Geodetska uprava Republike Slovenije.

Literatura in viri:

- AST (2025). Archivio di Stato di Trieste (Državni arhiv v Trstu). Fond franciscejski kataster. <https://a4view.archiviodistatotrieste.it/patrimonio/8f858701-e0bb-4803-b6f6-e6f4333e940e/fondo-catasto-franceschino>, pridobljeno 20. 1. 2025.
- eZKN (2025). eZKN – Pregledovalnik arhivskih zemljiškokatastrskih načrtov, ver. 1.0., Geodetska uprava Republike Slovenije. <https://geohub.gov.si/ghapp/ezkn/index.html>, pridobljeno 20. 1. 2025.
- Golec, B. (2015). Kras, Kraševci in kraška zemljepisna imena v zgodnjih slovenskih besedilih. *Kronika*, 63 (3), 445–456.
- Historischer Atlas der österreichischen Alpenländer (1929). I. Abteilung: Landgerichtskarte. Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften in Wien.
- Koler, B., Medved, K., Kuhar, M. (2006). Projekt nove gravimetrične mreže 1. reda Republike Slovenije. *Geodetski vestnik*, 50 (3), 45–60.
- PREG (2025). Topografija gravimetrične točke 1-GT20. Geodetska uprava Republike Slovenije.
- Premrl, B. (2016). Po poteh kamnitih križev na Pivki in v Košanski dolini. Pivka: Društvo za krajevno zgodovino in kulturo Lipa.
- Premrl, B., Šepič-Vouk, S. (2023). Stari pil nam govori. Kozina: Občina Hrpelje - Kozina.
- Rutar, S. (1895). Završniška gosposčina na Krasu. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 5 (6), 213–228.
- Šturm, S. (2013). Kozinska zgodba: v sliki in besedi. Kozina: samozaložba.
- Medved, K., Koler, B., Kuhar, M. (2009). Izračun osnovne gravimetrične mreže Slovenije. Raziskave s področja geodezije in geofizike 2008. Zbornik predavanj, št. 14, str. 49–58.
- Triglav Čekada, M., Rože, A., Škafar, R. (2022). Mejna znamenja katastrskih občin na Krasu, Matarskempodolju in v Brkinih: med dejstvi in mitologijo. *Geodetski vestnik*, 66 (3), 367–386. DOI: <https://dx.doi.org/10.15292/geodetski-vestnik.2022.03.367-386>
- Triglav Čekada, M. (2022). Meje katastrskih občin in rimske ostaline. *Geodetski vestnik*, 66 (4), 553–561.
- Triglav Čekada, M. (2023). Meje katastrskih občin pod Krimom: po sledih meje med Bistrom in Engelshausi iz leta 1726. *Geodetski vestnik*, 67 (3), 325–342, DOI: <https://dx.doi.org/10.15292/geodetski-vestnik.2023.03.325-342>

doc. dr. Mihela Triglav Čekada, univ. dipl. inž. geod.

*Geodetski inštitut Slovenije in Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo,
Jamova cesta 2, SI-1000 Ljubljana
e-naslov: mihaela.triglav@gis.si*